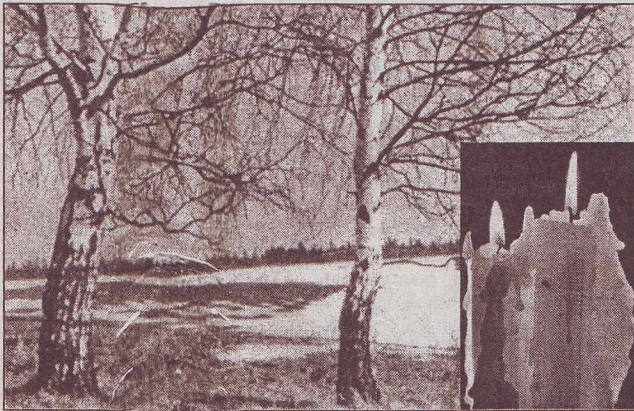

БЕРЕЗНЕВОЇ НОЧІ, НА СОРОК СВЯТИХ...

Це сталося на Сорок святих у березні 1943-го. Страх вже давно поселився у свідомості людей. З перших днів війни. У багато сімей ввірвалося горе і пекучий біль втрати рідних. Час від часу селом прокочувалася звістка про приїзд ландвірта. І ховали люди глечики з молоком десь у заростях садиби. Ховалися і самі, щоб не потрапити на очі зайді.

Спочатку всі його розпорядження виконувалися беззаперечно. Наказав пообрізати коням хвости - виконали. А ті, що не зробили цього вчасно - відчули опік німецького нагая на своїх спинах. Така була розправа за невиконання розпоряджень завойовника. Зростало обурення народу фашистським режимом.

Невдоволення переросло у збройний супротив окупантам. У нашому краї його очолили організації ОУН, що були в кожному селі. Їх діяльність посилювалася, коли на початку 1943-го українська поліція пішла в підпілля. Постійно між се-

лами снували зв'язківці з грипсами (так називались секретні документи, які вони переносили). Інших засобів зв'язку тоді ще не було.

І ось увечері, напередодні Сорока святих, троє молодих чоловіків прийшли до хати Уласа Вальчуна. Наказали, щоб син Степан запрягав у віз коні та перевіз їх в одне із сіл. Двоє з прибулих односельчан - Іван Пуцак та Іван Кирея - були ровесниками Степана. Третій - чужий, незнайомий. Здавалось, ніщо не віщувало біди. Підвезе й повернеться назад благополучно. Тим паче, з ним їхали свої люди, майже сусіди. Надворі панувала тиша, спокійна березнева ніч. Трохи мороз пощипував, легко дихалось свіжим повітрям. Коні бігли по рівній ґрунтовій дорозі підтюпцем, а з горбка біля млина довелось й стримувати.

Говорили мало. Кожен думав про своє. Спокійно проїхали через Перевередів, Береги, мимо урочища Хвороща. Небезпека чекала на мості через Ікву.

У нічній тиші раптом пролунав різкий окрик: «Halt! Hende hoch!». І грянув постріл. Всі троє, кого віз Степан, миттю скочили з воза, скотилися з шосе в долину і, згинаючись, побігли до лісу. Пролунало декілька автоматних черг. Двоє односельчан, одержавши легке поранення, втекли, залишилися живими. Степан же зам'явся. Може, не зміг раптово кинути коні і віз напризволяще. Хто знає, що стримало його в цю хвилину, ціна якій - життя. Вистрибнув з воза останнім. І як сидів праворуч спереду, то й побіг праворуч у напрямку території графського парку і заховався за колючими картоплею. Не знаю, чи правда, але була поширена тоді чутка, що при ньому був пістолет. Отже, потрапив у руки своїх катів не просто як їздівий, а як співучасник тих, що втекли.

Вранці його схопили фашисти і приволокли у гестапо, що знаходилось у Млинові. Почався допит, мордування. Перекладач не встигав ставити запитання: «Хто? Звідки? З ким і куди їхав?». Степан мовчав.

Не добившись зізнань, фашисти відправили Степана в Дубно. І там продовжувалось мордування. Не зламався. Витримував. Мужньо прийняв смерть. Розстріляли його десь на північній околиці Дубна, біля церкви Чесного Хреста. Церкву під час боїв за Дубно зруйнували. А вже за радянських часів сплюндрували цвинтар біля церкви. Перетворили це святе місце людської печалі на смітник.

Але повернення до подій 1943-го. Не дочекавшись повернення сина додому, мати вранці побігла до батьків Івана Кирея та Івана Пуцака і в розпачі, заливаючись сльозами, питала: «Де мій син?».

А в ті неспокійні березневі дні страх охопив і сусідів. Вдома залишилися тільки люди похилого віку. Молоді з дітьми втекли до родичів, знайомих на віддалені хутори. Боялись, що Степан не витримає і скаже, звідки він. І нагрянуть фашистські палачі. Слава Богу, цього не сталося. А відтоді і до кінця окупації нашого краю (до березня 1944 р.) люди в селі не знали спокою ні вдень, ні вночі. Спали вдягненими. Вночі вартували, щоб ворог не напав зненацька. Скільки разів довелось ночувати влітку в полях, зарослих бур'янами, а взимку - у сусідніх селах. Під час фронту шість тижнів перебували в біженцях. З тривогою думали: а що там вдома? Чи живі ті, що залишилися по той бік фронту?

На жаль, повернувшись додому, живими застали не всіх. Під час фронту померла дочка Вальчунів, старша сестра замордованого Степана. Не витримало і згорьоване серце матері, що протягом року втратила двох дітей, нічого не знала про старшого Івана, від якого лише перед війною був один лист з Франції.

Як склалося життя двох Іванів, що дивом врятувалися від смерті під Млиновом у березні 1943-го на Сорок святих?

Заликувавши рани, обидва подалися на Полісся, влилися в загоны УПА. Брали участь у боях з німецькими військами, радянськими партизанами. З наближенням фронту повернулись додому. Захищали село від німецько-польських зайд... Іван Кирея повернувся додому влітку 44-го. Під час чергового обшуку його затримали. Судили. Одержав 25 років ув'язнення. Помер у концтаборі. Іван Пуцак працював десь на заводі в Росії. Там одружився. Повернувся додому вже після війни з дружиною і дочкою. Влаштувались на роботу в Луцьку. Але незабаром був заарештований, одержав 25 років. Після звільнення поселився в Миколаївській області. Там доживає віку.

Ось такою зрадливою і трагічною виявилась доля цих людей. А причиною вьому - війна.

**Степан ВАЛЬЧУН.
с.мт Млинів.**